

oly tökéletesek minden irányban, hogy egyéniségét ezeken belül a legteljesebb mértékben kiélhesse. Ha így volna, akkor az ember „boldog“ lenne. De az életterületek egyike-másika mindig elégtelen vagy teljesen hiányzik s bár az emberi lélek hajlamos és alkalmas rá, hogy más életterületen kompenzálja a hiányzót, több életterület hiánya gyakran teszi problematikussá az élet értékelését. S az élet voltaképpen akkor válik értelmetlenné s vezethet öngyilkossághoz, — ha az egyén konstitucionálisan hajlamos erre — ha egyidejűleg merülnek fel reménytelennek látszó nehézségek a személyi és tárgyi életterületek terén.

Az élet értelme fölötti elmélkedés sohasem akkor merül fel, ha a válasz pozitív. Az a megállapítás, hogy „ezért érdemes volt élni“, inkább hangulati megnyilatkozás. Az élet értelmetlenségének emocionális értékeitelése depresszióhoz vezet. A depresszió viszont érintheti a vitális érzelmeket, azaz az egész test és lélek állapotát (endogen depresszió), míg a reaktív depressziónál az inzultus a csak lelki érzelmeket érinti. A külvilág a depresszió szociológiai sorait (Birnbbaum) határozza meg, bár alakítja a belső lélek strukuráját is s így lehetséges, hogy a társadalmi fejlődés az élet értelmetlenné való válásának legtöbb okát megszünteti.

E S Ő S N A P

Írta: HAVAS ENDRE

Szakad az eső. Mintha valahol már láttam volna ezt a képet. A vilamosról feltűrt kabátokkal szállnak le az emberek. Itt is, ott is kinyílnak az esernyők. Ez a középkorú nő ügyetlenül ugrik át egy pocsolján. A város felett megáll a remény a levegőben, s aztán ömleni kezd az eső. Ebben a pillanatban minden embert megszólíthatnék s ó, mióta várok tulajdonképpen erre az alkalomra, milyen szívszorongva s mennyi türelemmel! Hol láttam mindezt? Milyen álomban? Vagy talán ismétlés az egész, fáradt ismétlés, amelyről most lehuzom a leplet. Már nem is tudom. Szakad. Az ucca másik sarkán sietve megy egy fiatalember. Valamikor filmen láttam. Igen, ott láttam mindezt. Így kezdődik néha a film: zuhog az eső, mintha dézsából öntenék, ahogyan mondani szokás; az aszfalton hallani a hol lassuló, hol erősödő kopogást. Még nem tudhatjuk miről is lesz szó, ki a hős és mi után fut. Esik. Igen, ott az a fiatalember a kapuját szemébe huzza és egyre távolabb kerül. Óhó fiatalember, hiszen maga a kiválasztott, maga a hős...

Fiatalember megáll, felnéz az égre, ahol semmi lehetőség nem mutatkozik. Mint ahogyan már mondtuk: a remény megállt a levegőben Középeurópában, a Duna fölött. Országos eső lehet, országos és végtelen, nincs kilátás semmi jóra. Ilyen körülmények között nem volna értelme sem az ábrándozásnak, sem az öncsalásnak és a bátorságnak sem, a bátorságnak, amely ilyenkor végigcsatkol a pocsoljakon, kinyitja az esőkabátot, lyukat fur a cipőn, fittyet hány a tüdőgyulladásnak...

— Nincs értelme fiatalember. — A fiatalember huszonöt éves lehet, ha nem csalódom, sovány, beesett arcán komoly hit tündököl, élénk fekete szemei pedig értelemről tanuskodnak. A pofacsontok mintha meg akarják védeni az ivben elhajló orrt az esőtől, de a keskeny szájj csak moso-

lyog ezen. Már nem nézi tovább az eget, s miközben kalapjáról csorog az esővíz, tudomásul veszi, hogy hős, holott tegnap erre még nem is gondolt. Chile jut eszébe, a bűvös délamerikai ország, ahol még földrengés is létezik, de én nem tudhattam erről; úgyhogy mikor jóval később elbeszélte meglepődtem ezen. Éreztem, hogy fontos eseménnyel állok szemben...

A fiatalember tiszviselő volt és hősi szerepéről, valamint az esős tájról, kezdetben csupán sejtelmek voltak. Most nyolc óra lesz öt perc múlva, s neki nyolc órára az irodában kell lennie. De ekkor már nyugodtan utjára bocsájthattam, hiszen kiválasztott hős lett, főszereplő, mint a filmen. Kalapjáról lecsurog az esővíz, és sovány beesett arcán komoly hit tündököl. Benn vagyunk a történetben, amely vak és kiszámíthatatlan, mint általában minden történés.

A fiatalember ezen a reggelen úgy esett be a meleg irodába, mint valami menekült. Nem látta többé az országos-esőt tükröző eget és a reményt, amely megállt a Duna felett. A kivándorlással is úgy foglalkozhatott, mint ködképekkel, és az a sablonos munka, amelyet tíz óráig el kellett végeznie, módot nyújtott neki arra, hogy mindent jól átgondoljon.

— Te értesz a politikához, — lökte hátba egy kollegája. — Mi lesz?

A fiatalember hátra fordult s kaján fintorral mondta:

— Elpusztulunk. A monstrum közeledik Középeurópa felé és az olyan emberek, mint mi, vagy kivándorolnak Chilébe vagy megdöglenek.

Érezte tehetetlenségét és tudta, hogy nem vehet részt a szellem munkájában, nem sajnálta sem kollégáját, sem magát. Chilére gondolt és a salétromra, amelyet huspácoláshoz is használnak. És a hajóra, amely mindig helyettesített valamit, hiszen a hajón minden van: fedélzet, étterem, kabin...

Aztán eszébe jutott, hogy nem azonosíthatja magát kollégájával, mert az egészen más szempontból nézi a dolgokat. „Ha nem bolygatná a zsidókérdést, a legjobb dolog volna a világon“ — csengett fülébe egy ismerősének magyarázata. Bár elsöpörne mindent és mindenkit. Tulajdonképpen nem is Chileről van szó és nem is az esőről.

A főkönyvelő figyel. Talán tulságosan bele bámult a levegőbe. El kell menni a hajón, ami árbóccal megy végig a tengeren s ha nincs is hatalma jó és rossz felett, fel lehetne építeni rajta az új világot. A Hajó talán egyszer megérkezik Középeurópa fölé is és helyreállítja az összes folyóiratokat...

Egyik kollegája felrohan az emeleti lépcsőn:

— Ötszáz kilogramm kávé helyett ötven kilogrammot számláztak. Megint egy tizedes hiba. A főnök ur nem tűri, hogy most már ismételtelen ilyen súlyos hibák forduljanak elő. Menjen le hozzá az, aki revideált.

A főkönyvelő feláll, kiveszi a kollega kezéből a számlát és szemügyre veszi.

Szép számla, komoly számla s valóban ott világlik a hiba, a szörnyű hiba, ami ilyen súlyos időben kétszeresen esik a latba. A fiatalember sápadtan ül a helyén. A világ hibákkal teli s nyilván innen az elvetemültség. A főkönyvelő megnézi a revideáló szignóját, majd int a fiatalembernek.

*

Az eső még délután is kitartóan ömlik. Hősünk, a fiatalember, még

mindig nem bonyolódott különösebb eseményekbe, pedig úgy vélem a filmem egyáltalában nem így történt s ha meggondolom, hogy az a középkorú nő, aki ügyetlenül ugrott át a pocsolyán, szintén lehetett volna a hősnő, oktalanságomért a falba tudnám verni a fejemet.

A filmem, úgy emlékszem, a fiatalember játékkaszinóba került, majd Londonba az ékszerügynökök közé s itt élete új fordulatot vett.

Na végre! A fiatalember befordul a magányos uccán és egykedvűen élvezi a mindent elrohasztó, kényelmes esőt. I am going in the rain... emlékszik egy régi angol slágerre, aztán beleénekl a csendbe, mint valami félbolond. Tíz perce vár egy kapualjban. A lány lelkiismeretfurdalás nélkül késik tizennégy perccet. Mici-sapkája ferdén esik barna hajára. Kék színű kosztümjéből karcsun vonalozódik az égnek. A fiatalember fekete szeméi megkeresik a lány pillantását és sápadt arcát, majd kaján mosollyal adja tudtára, hogy közös dolgaik vannak ezen a földön. A lány ezt közönyösen veszi tudomásul. Isten tudja hányadik találkozásuk újra egy kávéházban nyerte el méltó befejezését. A fiatalember megint elmondott mindent, ami történt. A lány pedig csak hallgatta a végnélküli történeteket, hogy ne teljen be velük soha. Hősnünk még soha sem tudta felcsalni a lányt a szobájába, aki viszont kárpótlásul minden történetet eszményien végighallgatott. Egy álomról esett szó.

— Tudod ott álltunk mindannyian és vártuk a kongresszus megkezdését. Hirtelen parancs jött. hogy messze vidéken lehet ülésezni, mire mindannyian vonatra ültünk. A vonat gyönyörű tájakon kanyargott s egy kies városkában megállt. Azonnal az ülésterembe siettünk s ez, a legnagyobb meglepetésünkre egy zsidó imaház volt. „De ez mégis csak sok... Bennünket nem lehet imaházba kényszeríteni“ — kiáltottam s a fiatalember arcán most még jobban ott tündökölt a komoly hit, és ez egészen eltűntette az ismert kaján mosolyt. „Na nem olyan nagy baj — szólt most egy szelid ősz ur — hiszen ez csak volt imaház s mi különben is nem törődünk az ilyen külsőségekkel“. A fiatalember, mintha vigasztalódn akart volna, megadással magyarázott tovább: azután megkezdődött a kongresszus. Egyik beszéd a másik után hangzott el s a furcsa atmoszférában, mindenünnen riasztó felkiáltások hallatszottak. Majd valami szimfónikus zenekar elnyomott minden emberi hangot s én már alig tudtam figyelni. Ekkor belépett egy ismeretlen lány, vállamra tette kezét és kihivott az ülésteremből. Alig tettünk néhány lépést, máris ott voltunk a kiindulási ponton. De hisz mi órákig jöttünk vonattal s most percek alatt itt vagyok — szóltam a különös lányhoz méltatlanul. — Nagy kerülőt tettetek — suttozta a lány és elrepült.

A mici-sapkás lány féltékenyen évelődött az álombéli lánnyal kapcsolatban. A fiatalember elhallgatott. Délelőtt majdnem elvesztette állását az átkozott tizedes hiba miatt. Még kellene oldani a dolgaimat, gondolta a kávéház cinkos elvonultságában és bosszusan lapozta át az ellentmondásokról hemzsegő esti lapokat. A lány menni akart.

— Menj! — mondta neki, mint aki érzi, hogy ebből a bizonytalanságból is elég volt. Emberi méltóságát féltette, tudta, hogyha most marasztalni fogja a lányt, akkor végkép elmerül az esőben s hajó soha sem viszi el, nemcsak Chilebe, hanem máshova sem...

Mi volna ha itt maradnék? — kérdezte önmagától. A lány csendesen bucsuzott, aztán eltűnt a forgóajtóban.

Az eső már csak szemerkeit. Hősünk a köruti ujság hirdetőtábláiról olvasta le a legujabb híreket. „Ha a zsidó-kérdést nem bolygatná...” — hallotta ismét ismerőse fejtegetését. Mintha valaki fogta volna. Istenem, a lány?... Lassan hazabotorkált. Könyves polca előtt állt és nem tudott mihez fogni.

Fiatalember, hiszen még nem történt semmi magával... Magam sem tudom, hogy miről számolok majd be barátainak. Szorongva várom a továbbiakat. Bizonyára rengeteg történet van a zsebében és talán az a bizonyos bonyodalom sem hiányzik. De ezen az esős napon, amikor a remény megállt a levegőben, Középeurópában, a Duna fölött, ő a hajóra gondolt és a Nouvelle Revue Francaisere, amit éppen a kezébe fogott: Gidet olvasta...

Az a másik fiatalember azóta micsoda kalandot élt át az ékszerügnökökkel... Csendőrök elől fut valaki s a Duna fölött két sirály összecsap. A csónak mégis átviszi a Dunán a menekülőt. Minek beszélt azért a két emberért az ostoba... Amugy is felakasztották őket. Minek jöttek ide? S az a halott asszony, hogy ellenezte mindezt... Nem kellett volna annyira kinezni.

Azért nem kell ellágyulni fiatalember, mindenkivel megeshet ilyesmi. A szobában végnélküli csend és valami fojtó rendetlenség. Hősünk negyvennégy papircédulát rak ki a zsebéből, az egyikben van még üres hely s felír rá egy Gide-idézetet: „Akit szeretlek, gyere velem; hadd vigyelek odáig, hogy te még messzebbre juthass. S a lelkünk majd annyit ér, amennyivel lángolóbban égett, mint másoké.”

ÓDA EGY RUT LEÁNYHOZ

Irta: ARATÓ ANDRÁS

*Nem jöttem hozzád kárörvendő és lompos sajnálkozással
s vigasz-szavam sincs számodra. Honnan?*

*Csak megragadom sovány és beesett válladat,
megrázlak, mint goromba szél a vékonyderekű fákat
s beleordítom ijedten lapuló, két korcs füledbe,
mit hiába igyekszel ritkuló hajad alá rejteni,
hogy csúnya vagy, tépett és visszataszító...*

*Reszkető férfiujjak sohasem fognak gombján motozni
s nem siklanak le gyengéd és könnyörgő vágyakozásban
szepítés és elárvult kebleidre;*

*férfiszáj soha nem olvasztja le arcodról
a csurranó és repedt festéket,
mi úgy szárad az orrod alatt, mint egy elmázolt csendélet;
zsongító, álmos, téli délutánokon, mikor kövér, puha
és imbolygó pelyhekben hull a hó, — mintha habozna a földre
leszállni —*

*senkisem vár rád buján és megittasultan;
s nyári éjszakákon, mikor a forróságtól a szunyogok is lihegve
csipkedik egymást,*